

tali legato, huic publico testi patronum suum jam inde a patre atque majoribus, L. Flaccum mastrandum civitatis testimonio tradidissent?

Non est ita, iudices, non est profecto. Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodorum testem Trallianum, vidi Parthasum, vidi Archidemum, cum quidem idem hic mihi Mæandrius, quasi ministrator, aderat, subjiciens, quid in suos cives, civitatemque, si vellem, dicerem. Nihil enim illo homine levius, nihil egentius, inquinatius. Quare si hunc habent auctorem Tralliani doloris sui, si hunc custodem literarum, si hunc testem injuriæ, si hunc auctorem querelarum, remittant spiritus, comprimant animos suos, sedent arrogantiam, fateantur in Mæandrii persona esse expressam faciem civitatis. Sin istum semper illi ipsi domi proterendum esse & conculcandum putaverunt: desinant putare auctoritatem esse in eo testimonio, cujus auctor inventus est nemo.

XXIII. Sed exponam, quid in re sit, ut quamobrem ista civitas, neque severe Flaccum oppugnarit, neque benigne defenderit, scire possitis. Erat ei Castriciano nomine irata⁵⁵: de quo toto respondit Hortensius: invita solverat Castricio pecuniam, jamdiu debitam. Hinc totum odium, hinc omnis offensio. Quo cum venisset Lælius ad iratos, & illud Castricianum vulnus dicendo refricuisset; exsiluerunt⁵⁶ principes, neque in illa concione adfuerunt, neque ipsius decreti ac testimonii auctores esse voluerunt. Usque eo orba fuit ab optimatibus illa concio, ut princeps principum esset Mæandrius: cujus lingua, quasi stabello seditionis, illa tum est egentium concio ventilata.

Itaque civitatis pudentis, ut ego semper existimavi, & gravis, ut ipsi existimari volunt, justum dolorem querelasque cognoscite. Quæ pecunia fuerit apud se, Flacci patris nomine, collata a civibus, hanc a se esse ablatam queruntur. Alio

⁵⁵ Erat ei Castriciano nomine irata] Castricio Tralliani debebant pecuniam. Castricius ad Flacci iudicium Trallianam civitatem adduxit. Ut Tralliani Castricio creditam pecuniam solverent, Flaccus iudicavit.

Eam ob causam Flacco Tralliani irascebantur. Sylvius.

⁵⁶ Exsiluerunt] Sic Henricus Stephanus ex antiquo codice reponit, exsiluerunt, ubi vulgo legitur, siluerunt. Lamb.

lio loco quaram, quid licuerit Flacco: nunc tantum a Trallianis requiro, quam pecuniam a se ablatam queruntur, suamne dicant, sibi a civitatibus collatam in usum suum. Cupio audire. Non, inquit, dicimus. Quid igitur? Delatam ad nos, creditam nobis, L. Flacci patris nomine, ad hujus dies festos atque ludos⁵⁷. Quid tum? Hanc te inquit, capere non licuit. Jam id videro: sed primum illud tenebo. Queritur gravis, locuples, ornata civitas, quod non retinet alienum: spoliatam se dicit, quod id non habet, quod ejus non fuit. Quid hoc impudentius dici, aut fingi potest? Delectum est oppidum, quo in oppido uno pecunia a tota Asia ad honores L. Flacci poneretur. Hæc pecunia tota ab honoribus translata est in quæstum⁵⁸ & fenerationem: recuperata est multis post annis.

XXIV. Quæ civitati facta est injuria? At moleste fert civitas. Gredo. Avulsam est enim præter spem, quod erat spe devoratum lucrum. At queritur. Impudenter facit. Non enim omnia, quæ dolemus, eadem jure queri possumus. At accusat verbis gravissimis. Non civitas, sed imperiti homines, a Mæandrio concitati. Quo loco etiam atque etiam facite, ut recordemini, quæ sit temeritas multitudinis; quæ levitas propria Græcorum, quid in concione seditiosa valeat oratio. Hic, in hac gravissima & moderatissima civitate, cum est forum plenum iudiciorum, plenum magistratum: plenum optimorum virorum & civium, cum specularat atque obsidet rostra vindex temeritatis, & moderatrix officii; curia: tamen quantos fluctus excitari concionum videris? Quid vos fieri censetis Trallibus? an id, quod Pergami⁵⁹? nisi forte

T t 2

⁵⁷ Ad hujus dies festos, atque ludos] In honorem magistratum populi Romani solebant institui ludi ac dies festi a provincialibus, collata publice pecunia ad impensas illorum. Hoc aliquando fiebat vero studio, aliquando a coactis, aliquando ab assentatoribus, ut indicatur in actione iv. in Verrem, ubi exagitat hoc festum. Sed & alibi in epistola ad Atticum dicit, se recusasse ludos & statuas aut fana, & dicit se aliis oneribus & sumptibus civitates liberasse. Nam

gravabantur certe hoc nomine provinciales. *Cancrarus.*

⁵⁸ In quæstum] Id est, Tralliani collocarunt hanc pecuniam, non impenderunt in institutionem honorum, ad quos fuit collata, quibus fuit destinata: & ita quasi fuit abalienata a Flacco. *Idem.*

⁵⁹ An id, quod Pergami] Id est, plane idem, quod Pergami: quod Asia capere erat. *Manutius.*

forte hæc civitates existimari volunt, facilius una se epistola 60 Mithridatis moveri impellique potuisse, ut amicitiam populi Romani, fidem suam, jura omnia officii humanitatisque violarent; quam ut filium testimonio læderent, cujus patrem armis pellendum a suis mœnibus censuissent.

Quare nolite mihi ista nomina civitatum nobilium opponere. Quos enim hostes hæc familia contempsit, nunquam eosdem testes pertimescet. Vobis autem est confitendum 61, si consiliis principum vestra civitates reguntur; non multitudinis temeritate, sed optimatum consilio bellum ab istis civitatibus cum populo Romano esse susceptum. Sin ille tum motus est temeritate imperitorum excitatus: patiamini me delicta vulgi a publica causa separare.

XXV. At enim istam pecuniam huic capere non licuit. Utrum vultis patri Flacci licuisse, necne? Si licuit, sicuti certe licuit: ad ejus honores collatam, ex quibus 62 ipse nihil capiebat, patris pecuniam recte abstulit filius. Si non licuit 63: tamen illo mortuo, non modo filius, sed quisvis heres rectissime potuit auferre. Ac tum quidem Tralliani, cum ipsi gravi fœnore istam pecuniam multos annos occupavissent, a Flacco tamen omnia, quæ voluerunt, impetraverunt 64: neque tam fuerunt impudentes, ut id, quod Lælius dixit, dicere auderent, hanc ab se pecuniam abstulisse Mithridatem. Quis enim erat, qui non sciret, in ornandis studiosiorem Mithridatem, quam in spoliandis Trallianis fuisse?

Quæ quidem a me si, ut dicenda sunt, dicerentur, gravius agerem, Judices, quam adhuc egi, quantam Asiaticis testibus fidem habere vos conveniret. Revocarem animos vestros

60 Una epistola] Significat id, quod in Manliana exposuit his verbis: *Uno die tota Asia, tot in civitatibus, uno nuncio, atque uno literarum significatione cives Romanos necandos, cruciantisque denavit.* cap. 3. Idem.

61 Est confitendum] Aut ille motus ex Mithridatis epistola consilio principum est excitatus: aut, si temeritate multitudinis, non consilio principum, ita delicta vulgi & omnium imperitorum, quos Mæandrius con-

citavit, infestor, ut ea separem a publica causa, & civitatem hæc lædendi Flacci culpa liberem. Idem.

62 Ex quibus] Hoc est, ex Trallianis ipsis. Ferrarius.

63 Si non licuit] Nisi cum facturus erat ludos; licuit filio, omni ludorum spe intercepta post ejus mortem. Idem.

64 Impetraverunt] Ut illis dimitteret omnem usuram, quam inde perceperant. Idem.

stros ad Mithridatici belli memoriam; ad illam univerforum civium Romanorum per tot urbes, uno puncto temporis, miseram crudelisque eadem: prætores nostros deditos, legatos in vincula conjectos, nominis prope Romani memoriam cum vestigio imperii non modo ex ædibus Græcorum, verum etiam ex literis esse deletam. Mithridatem Deum, illum Patrem, illum Conservatorem Asiæ, illum Evium, Nyfium, Bacchum, Liberum nominabant. Unum atque idem erat tempus, cum L. Flacco consuli portas tota Asia claudebat: Cappadocem autem illum non modo recipiebat suis urbibus, verum etiam ultro vocabat. Liceat hæc nobis, si oblivisci non possumus, at tacere: liceat mihi potius de levitate Græcorum queri, quam de crudelitate. Auctoritatem isti habeant apud eos, quos esse omnino noluerunt. Nam, quoscunque potuerunt, togatos, interemerunt: nomen civium Romanorum, quantum in ipsis fuit, sustulerunt.

XXVI. In hac igitur urbe se jacent, quam oderunt? apud eos, quos inviti vident? in ea republica, ad quam opprimendam non animus eis, sed vires defuerunt? Aspiciant hunc florem legatorum, laudatorumque Flacci, ex vera atque integra Græcia. Tum se ipsi expendant, tum cum his se comparent. tum, si audebunt, dignitati horum componant suam.

Adfunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ, atque in omnes terras distributæ putantur: de quorum urbis possessione, propter pulchritudinem etiam inter deos certamen fuisse proditum est: quæ vestitate ea est, ut ipsa ex sese suos cives genuisse dicatur: & eorum eadem terra parens, altrix, patria, dicatur: auctoritate autem tanta est, ut jam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen hujus urbis laude nitatur.

Adfunt Lacedæmonii. Cujus civitatis spectata ac nobilitata virtus, non solum natura corroborata, verum etiam disciplina putatur: qui soli toto orbe terrarum septingentos jam annos amplius unis moribus, & nunquam mutatis legibus vivunt. Adfunt ex Achajæ cuncta multi legati, Bœotia, Thessalia: quibus locus nuper legatus L. Flaccus, imperatore Metello,

præfuit. Neque vero te, Massilia, prætereo, quæ L. Flaccum militem quæstoremque cognosti: cuius ego civitatis disciplinam atque gravitatem non solum Græciæ, sed haud scio an cunctis gentibus anteponendam dicam: quæ tam procul a Græcorum omnium regionibus, disciplinis, linguaque divisa, cum in ultimis terris cincta Gallorum gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, sic optimatum consilio gubernatur, ut omnes ejus instituta laudare facilius possint, quam æmulari. Hisce utitur laudatoribus Flaccus, his innocentia testibus, ut Græcorum cupiditati Græcorum auxilio resistamus.

XXVII. Quanquam quis ignorat, qui modo unquam mediocriter res istas scire curavit, quin tria Græcorum genera sint vere? quorum uni sunt Athenienses, quæ gens Jonum habebatur: Æoles alteri: Dores tertii nominabantur. Atque hæc cuncta Græcia, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperio, & bellica laude floruit, parvum quendam locum, ut scitis, Europæ tenet, semperque tenuit. Asiæ maritimam oram, bello superatam, cinxit urbibus, non ut munitam coloniis illam auget, sed ut obsessam teneret.

Quamobrem quæso a vobis, Asiatici testes, ut, cum vere recordari voletis, quantum auctoritatis in iudicium afferatis, vosmetipsi describatis Asiam: nec, quid alienigenæ de vobis loqui soleant, sed quid vosmetipsi de genere vestro statuatis, memineritis. Namque, ut opinor, Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia. Utrum igitur nostrum est, an vestrum, hoc proverbium, *Phrygem plagis fieri solere meliorem*? Quid de tota Caria? nonne hoc vestra voce vulgatum est, si quid *cum periculo* experiri velis, *in Caria* id potissimum esse faciendum? Quid porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est, quam, si quis despiciat ducitur, ut *Mysorum ultimus* esse dicatur? Nam quid ego dicam de Lydia? quis unquam Græcus comœdiam scripsit, in qua servus primarium partium non Lydus esset? Quamobrem quæ vobis fit injuria, si statuimus vestro nobis iudicio standum esse de vobis?

Equi-

Equidem mihi jam satis superque dixisse videor de Asiatico genere testium: sed tamen vestrum est, Judices, omnia, quæ dici possunt in hominum levitatem, inconstantiam, cupiditatem, etiam si a me minus dicuntur, vestris animis & cogitatione comprehendere.

XXVIII. Sequitur auri illa invidia Judæici. Hoc nimirum est illud, quod non longe a gradibus Aureliis⁶⁵ hæc causa dicitur. Ob hoc crimen hic locus abs te, Læli, atque illa turba quaesita est. Scis, quanta sit manus, quanta concordia, quantum valeat in concionibus. Summissa voce agam, tantum ut iudices audiant. Neque enim desunt, qui istos in me, atque in optimum quemque incitent: quos ego, quod id facilius faciant, non adjuvabo. Cum aurum, Judæorum nomine, quotannis ex Italia, & ex omnibus vestris provinciis Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asia exportari liceret. Quis est, Judices, qui hoc vere non laudare possit? Exportari aurum non oportere, cum sæpe antea senatus, tum me consulere, gravissime judicavit. Huic autem barbaræ superstitioni resistere, severitatis multitudinem Judæorum, flagrantem nonnunquam in concionibus, pro republica contemnere, gravitatis summæ fuit.

At Cn. Pompejus, captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, ut multa alia, sapienter, quod in tam suspiciosa ac maledica civitate locum sermoni obtretatorum non reliquit. Non enim, credo, religionem & Judæorum, & hostium, impedimento præstantissimo imperatori, sed pudorem, fuisse. Ubi ergo crimen est? quoniam quidem furtum nusquam reprehendis, edictum probas, iudicatum⁶⁶ fateris, quaesitum & prolatum palam non negas, actum esse per viros primarios res ipsa declarat. Apameæ manifesto comprehensum, ante pedes prætoris in foro expenlum est auri pondum centum paulo minus per Sex. Cæsium, equitem Romanum, castissimum hominem atque integerrimum: Laodiceæ viginti pon-

⁶⁵ A gradibus Aureliis] Circa quos Judæi gens versari solebat. *Mannius. Gradus Aurelii*, forum Aurelium, & tribunal Aurelium a Cicerone sæpe dicitur. *Sylv.* ⁶⁶ Iudicatum] Agebat enim per iudices Flaccus, in auro comprehendendo, quod Hierosolymam deferbatur. *Ferraz.*

pondo paulo amplius per hunc ipsum L. Peducæum, iudicem nostrum: Adrumeti per Cn. Domitium, legatum: Pergami non multum.

Auri ratio constat: aurum in ærario est: furtum non reprehenditur: invidia quæritur: a iudicibus oratio avertitur: vox in coronam turbamque effunditur. Sua cuique civitati religio, Læli, est; nostra nobis. Stantibus Hierosolymis, pacatissime Judæis, tamen istorum religio sacrorum a splendore hujus imperii, gravitate nominis nostri, majorum institutis, abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis: quam cara diis immortalibus esset, docuit, quod est victa, quod elocata⁶⁷, quod servata⁶⁸.

XXIX. Quamobrem, quoniam, quod crimen esse voluisti, id totum vides in laudem esse conversum; veniamus jam ad civium Romanorum querelas. Ex quibus fit sane prima Deciani. Quid tibi tandem, Deciane, injuriæ factum est? Negotiaris in libera civitate. Primum patere me esse curiosum. Quomodo negotiaberis? præsertim cum sis isto loco natus. Annon jam triginta in foro versaris; sed tamen in Pergameno. Longo intervallo, si quando tibi peregrinari commodum est, Romam venis: affers faciem novam, nomen vetus, purpuram⁶⁹ Tyriam: in qua tibi invideo, quod unis vestimentis⁷⁰ tamdiu lautus es.

Verum esto: negotiari libet: cur non Pergami? Smyrnæ? Trallibus? ubi & multi cives Romani sunt, & jus a nostro magistratu dicitur? Otium te delectat: lites, turba, prætor, odio est: Græcorum libertate gaudes. Cur ergo unus tu Apollonideses amantissimos populi Romani, fidelissimosque socios, miseriore habes⁷¹, quam aut Mithridates, aut etiam pa-

ter

⁶⁷ Elocata] Quasi loco mota, suisque sedibus pulsa. Idem.

⁶⁸ Servata] Facta tributaria, serva. Videantur interpretes ad Justiniani lib. 1. Tit. 3.

⁶⁹ Purpuram Tyriam] Vel in lato clavo, si senator erat: quod non arbitror; cum annos triginta Pergami fuisset: vel in angusto, si eques Romanus. Manutius.

⁷⁰ Unis vestimentis] Quod eandem, quoties ad urbem rediret, tunicam referret. Idem.

⁷¹ Miseriores habes] Facis, ut sint miseriore. Habemus aliquem miserum, habemus sollicitum, ut Terent. Omnes sollicitos habemus sercos. Camerac.

ter tuus⁷² habuerit unquam? cur his per te frui libertate sua, cur denique esse liberis non licet? Homines sunt tota ex Asia frugalissimi, sanctissimi, a Græcorum luxuria & levitate remotissimi, patresfamilias suo contenti, aratores, rusticani: agros habent & natura perbonos, & diligentia, culturaque meliores. In hisce agris tu prædia habere⁷³ voluisti. Omnino mallem, (& magis erat tum, si te crassi agri delectabant) hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati paravisses. Verum esto: Catonis est dictum, *pedibus compensari pecuniam*⁷⁴. Longe omnino a Tiberi ad Caicum⁷⁵: quo in loco etiam Agamemnon⁷⁶ cum exercitu errasset, nisi ducem Telephum invenisset. Sed concedo id quoque: placuit oppidum: regio delectavit. Emisses⁷⁷.

XXX. Amyntas est genere, honore, existimatione, pecunia, princeps illius civitatis. Hujus socrum, mulierem imbecilli consilii, satis locupletem, pellexit Decianus ad sese: & cum illa, quid ageretur, nesciret, in possessione prædiorum ejus familiam suam collocavit: uxorem abduxit ab Amynta prægnantem: quæ peperit apud Decianum filiam, hodieque apud Decianum est & uxor Amyntæ, & filia.

Num quid harum rerum a me fingitur, Deciane? Sciunt hæc omnes nobiles, sciunt boni viri, sciunt denique nostri homines, sciunt mediocres negotiatores. Exurge, Amynta: repute a Deciano, non pecuniam, non prædia: socrum denique sibi habeat: restituat uxorem: reddat misero patri filiam. Nam membra, quæ debilitavit lapidibus, sustibus, ferro; manus; quas contudit; digitos, quos confregit; nervos, quos concidit, restituere non potest. Filiam, filiam, inquam; ærumnoso patri, Deciane, redde.

Hæc Flacco non probasse te miraris? Cui, quæso, tandem probasti? Emptiones falsas, prædiorum proseriptiones cum mu-

Tom. V.

V u

lier-

⁷² Pater tuus] Qui isdem in locis pariter, pedum labore compensatur. Idem. crudelitate negotiatus est. Ferrat.

⁷³ Habere] Non, emere, sed, habere; quia fraude occupaverat. Manut.

⁷⁴ Pedibus compensari pecuniam] Quia quo minoris emuntur, eo laboriosius visuntur longinqui agri; & quod in pecunia lucrum

fit, pedum labore compensatur. Idem.

⁷⁵ Ad Caicum] Phrigiæ fluvium, ex Myria fluentem. Idem.

⁷⁶ Agamemnon] Vide Eustathium Iliad. A. in illud Homeri παλαιπρωχθειςτας. Idem.

⁷⁷ Emisses] Emere debebas. Idem.

lierculis, aperta circumscriptione, fecisti. Tutor his rebus Græcorum legibus adscribendus fuit. Polemocratem scripsisti, mercenarium & administrum consiliorum tuorum. Adductus est in iudicium Polemocrates de dolo malo, & de fraude, a Diöne, huius ipsius tutelæ nomine. Qui concursus ex oppidis finitimis undique? qui dolor animorum? quæ querelæ? Condemnatus est Polemocrates sententiis omnibus. Irritæ venditiones: irritæ proscriptiones. Non restituis. Defers ad Pergamēnos, ut illi reciperent in suas literas publicas præclaras proscriptiones & emptiones tuas. Repudiant, rejiciunt. At qui homines? Pergamēni, laudatores tui. Ita enim mihi gloriari visus es laudatione Pergamenorum, quasi honorem majorum tuorum affectus esses: & hoc te superiorem putabas esse, quam Lælium, quod te civitas Pergamēna laudaret. Num honestior est civitas Pergamēna, quam Smyrnæ? At ne ipsi quidem dicunt.

XXXI. Vellem tantum habere otii, ut possem recitare pfe-phissima Smyrnæorum, quod fecerunt in Castricium mortuum: primum ut in oppidum introferretur: quod aliis non conceditur: deinde, ut ferrent ephēbi: postremo, ut imponeretur aurea corona mortuo. Hæc P. Scipioni⁷⁸, clarissimo viro, cum esset Pergamēni mortuus, facta non sunt. At Castricium quibus verbis, dii immortales! *Decus patriæ, ornamentum populi Romani, florem iuventutis* appellat. Quare, Deciane, si cupidus es gloriæ, alia ornamenta censeo quæras.

Pergamēni te deriserunt. Quid? tu ludi te non intelligebas, cum tibi hæc recitabant, clarissimum virum, præstantissimam sapientiam, singulari ingenio: mihi crede, ludebant. Cum vero coronam auream literis imponebant⁷⁹: re vera non plus auram tibi, quam monedulæ committebant. Ne tum quidem

⁷⁸ P. Scipioni] Ei qui Tib. Gracchum occidit: quo facto Pergamum in exilium abiit. *Manutius*.

⁷⁹ Imponebant] Nolim hoc verbo aliquem falli: non enim hoc dicit, Deciani presentis capiti coronam auream vere esse a Pergamēnis impostam. Nam impostam non esse, ex verbo, *literis*, intelligitur. Sed imponebant literis, valet, imponendam pfe-phif-

mate decernebant. Aliud est auram, literis; aliud, re ipsa imponere. Sed cum literis, tum te, inquit, ludebant. Nam revera tibi non plus auram committebant, quam monedulæ: cui si quis committeret, amissum sciret: avis enim illa auram & argentum a-vide furatur, auctore Plinio, *xviii. to. I. dem*.

hominum venustatem & facetias perspicere potuisti? Isti igitur, isti Pergamēni proscriptiones⁸⁰, quas tu asserebas, repudiaverunt. P. Orbius⁸¹, homo & prudens, & innocens, contra te omnia decrevit.

XXXII. In P. Globulum, meum necessarium, fuisti gratiosior. Utinam neque ipsum, neque me poneret! Flaccum in curia^{*} decrevissent⁸². Veridicas adjungis causas inimicitiarum, quod patri L. Flacci, ædili curuli, pater tuus, tribunus plebis, diem dixerit. At istud, ne ipsi quidem patri Flacci valde molestum esse debuit: præsertim cum ille, cui dies dicta est, prætor postea factus sit, & consul: ille, qui diem dixit, non potuerit privatus in civitate consistere. Sed, si iustas inimicitias putabas, cur, cum tribunus militum Flaccus esset, in ejus legione miles fuisti, cum tibi per leges militares effugere liceret iniquitatem tribuni? Cur autem prætor te, inimicum paternum, in consilium⁸³ vocavit? Quæ quidem quam sancte solita sint observari⁸⁴, scitis omnes.

Nunc accusamur ab iis, qui in consilio nobis⁸⁵ fuerunt. Decrevit Flaccus. Num aliud, atque oportuit? In liberos. Num aliter, ac censuit senatus? In absentem decrevit. Cum ibidem esses, cum prodire nolles. Non est hoc in absentem reum. SENATUSCONSULTUM, & DECRETUM FLACCI. Quid, si non decrevisset, sed edixisset⁸⁶? quis posset vere reprehendere? Num etiam fratris mei literas, plenissimas humanitatis & æquitatis, reprehensus es? quas easdem⁸⁷ mulieri a me datas apud

V u 2 Pata-

⁸⁰ Proscriptiones] Prætorum, quæ Decianus a se empta dicebat. *Idem*.

⁸¹ P. Orbius] Tres Aſiæ prætores nominat, P. Orbius, P. Globulum, L. Flaccum. Orbius inquit, contra te decrevit: in Globulum fuisti gratiosior, id est munera contulisti: ideo nihil contra te decrevit. Flaccum decrevisti fateris, verum inimicitias & iracundia incitatum. *Idem*.

^{*} Lamb. Flaccum clarum iracundia decrevisti dicit. Et vero adjungit

⁸² Decrevissent] Locus corruptus. Alii aliter emendant, Lambini, quæ textui subjuncta est, sive lectio, sive conjectura; fit insar omnium.

⁸³ In consilio] Ut iudex esses. In quo tibi honorem habuit, oblitus inimicitiarum, quæ patri tuo cum illius patre fuerant. *Manutius*.

⁸⁴ Quæ quidem quam sancte solita sint observari] Quæntia? fuisse militem in ejus legione, vocatum ab eo esse in consilium: quæ tu Deciane non observas: Flaccum enim accusas, *Manutius*.

⁸⁵ Nobis] *Manutius*, id est, a mea parte & Flacco. *Concervatus*.

⁸⁶ Sed edixisset?] Quod pro imperio fit: cum decernatur jure, causa cum consilio cognita. *Manutius*.

⁸⁷ Quas easdem] Locus depravatus. Milii &

Pataranos requisivit. Recita literas Q. Ciceronis. LITERÆ Q. CICERONIS. Quid? hæc Apollonidenfes, occasione facta, ad Flaccum detulerunt? apud Orbium acta non sunt? ad Globulum delata non sunt? Ad fenatum nostrum, me consule, nonne legati Apollonidenfes omnia postulata de injuriis unius Deciani detulerunt? Ad hæc, prædia etiam in censu dedicavisti⁸⁸. Mitto, quod aliena ab Apollonidenfibus⁸⁹: mitto, quod a Pergamenis repudiata: mitto etiam, quod a nostris magistratibus in integrum restituta: mitto, quod nullo jure, neque in re, neque in possessione tua.

Illud quæro, sintne ista prædia censui censendo⁹⁰: habeant jus civile: sint, necne sint, Mancipi: subignari⁹¹ apud ararium, apud censorem possint: in qua tribu denique ista prædia censuisti? Commisisti, si tempus⁹² aliquod gravius accidisset, ut ex iisdem prædiis & Apollonide, & Romæ imperatum esset tributum⁹³. Verum esto: gloriosus fuisti: voluisti magnum agri modum censeri, & ejus agri, qui dividi plebi Romanæ non potest⁹⁴. Censu es præterea numerata pecuniæ centum triginta⁹⁵ HS millia. Eam opinor tibi numeratam non esse abs te. Sed hæc omitto. Censu es mancipia Amyntæ. Neque huic ullam in eo fecisti injuriam: possidet enim ea mancipia Amyntas. Ac primo quidem pertinuit, cum te

& apertior & melior sententia videtur, si legatur, *Quæ estdem mulieres amandas apud Pataranos requisivit*. Quas enim mulieres, id est Amyntæ uxorem, & filiam, reddendas esse Flaccus decreverit, eas cum Decianus, ne redderet, apud Pataranos amandasset, Q. Cicero literis requisivit. *Idem.*

⁸⁸ *In censu dedicavisti*] Profectus es, in censum retulisti. Antiqua locutio, sed exemplis parum confirmata. Sic locutum Africanum minorem, teste Gellio, cognoscitur. *In uno scorto*, inquit L. VIII. cap. 11. recitans Africani verba, *maximam pecuniam absumpsisti, quam quanti omne instrumentum fundi Sabini in censu dedicavisti*. *Idem.*

⁸⁹ *Convicta ab Apollonidenfibus*] Iudicio tibi adempta ab Apollonidenfibus, condemnatione Polemocratis. *Idem.*

⁹⁰ *Censui censendo*] Non poterant censeri, adeoque subignari bona quæ non habe-

rent jus civile, & non essent Mancipi, hoc est, nisi ita essent sua, ut possent abalienari. *Ferratius.*

⁹¹ *Subignari*] Id est, in tabulas publicas referri. *Manutius.*

⁹² *Tempus*] Bellum ejusmodi, ut ubique tributum imperari necesse esset. *Idem.*

⁹³ *Tributum*] Nam Apollonide censebantur nomine Amyntæ, Romæ nomine Deciani. *Ferratius.*

⁹⁴ *Dividi non potest*] Quia in liberis civitatibus deduci coloniz non poterant. *Idem.*

⁹⁵ *Centum triginta*] Sestertiorum centum triginta millia: parva omnino summa: cum præsertim Decianus gloriosus esset. Quod si, CXXX. pro centis trices, accipiamus: præclare Deciani gloriæ satisfecerit. In quo Cicero jocatur, mentum esse Decianum ostendens gloriæ causa. *Manus.*

audisset servos esse censum. Retulit ad jurisconsultos. Constabat inter omnes, si aliena censendo, Decianus sua facere posset, eum⁹⁶ maxima habiturum esse⁹⁷.

XXXIII. Habetis causam inimicitiarum: qua causa inflammatum Decianus, ad Lælium detulerit hanc opimam accusationem. Nam ita questus est Lælius, cum de perfidia Deciani diceret: Qui mihi auctor fuit, qui causam ad me detulit, quem ego sum secutus, is a Flacco corruptus est, is me deseruit, ac prodidit. Sicine tu auctor tandem eum, cui tu in consilio fuisses, apud quem omnes gradus dignitatis tuæ retinisses, pudentissimum hominem, nobilissima familia natum, optime de republica meritum, in discrimen omnium fortunarum vocavisti? Scilicet defendam Decianum⁹⁸: qui tibi in suspicionem nullo suo delicto venit. Non est, mihi crede, corruptus. Quid enim fuit, quod ab eo redimeretur⁹⁹ ut diceret iudicium¹⁰⁰? cui sex horas omnino lex dedit¹⁰⁰. Quantum tandem ex his horis detraheret, si tibi morem gerere voluisset? Nimirum illud est, quod ipse suspicatur. Invidisti ingenio subscriptoris tui¹. Quod ornabat facile locum, quem prehenderat, & acute testes interrogabat, aut circumveniebat: fortasse fecisti & tu, & populi sermo, ne exciperes². Idcirco Decianum usque ad coronam³ applicuisti. Sed, ut hoc verisimile est, ita haud verisimile, Decianum a Flacco esse corruptum.

*** *Deest nonnihil.*

⁹⁶ *Eum* (maximam habiturum esse familiam. Responsum est, ejus facta non videri. Idem visum est posse Flacco, cum rem cognosceret: itaque decrevit.)

⁹⁷ *Habetis*] Hoc unicus circumscripta Lambinus in veteri codice invenit. Editionibus aliis absumit: neque nos habemus pro germanis. *Græterus.*

⁹⁸ *Scilicet defendam Decianum*] Ironia: pergitque cum eodem joco: *Non est, mihi crede, corruptus*. *Manutius.*

⁹⁹ *Redimeretur*] Quod ab eo Flaccus emeret. *Idem.*

¹⁰⁰ *Ut duceret iudicium?*] Hoc est, ut produceret, ut moram neceretur. *Caner.*

¹⁰⁰ *Sex horas lex dedit*] Tres acculatori, totidem defensori in causa repetundarum.

Manutius.

¹ *Subscriptoris tui*] Subscriptores dicebantur, qui faventes acculatori, & accusationem una facientes, subscribebant ad acculatoris nomen suum nomen in ream. *Canerius.*

² *Fortasse fecisti & tu & populi sermo, ne exciperes*] Nulla fere mutatione turpis excipitur: hoc loco eliditur macula. Nam si legatur, *fecisset ut ex populi sermone excideres*: vixit nihil superstit. Si locum, inquit, illi tanquam subscriptori tuo ejusdem agenda causæ dedisses, fortasse tuam laudem obscurasset. *Manutius.*

³ *Uque ad coronam*] Adduxisti in populi conspectum: sed verba facere, quod erat subscriptoris munus, non fuisti. *Ferratius.*

Ita

Ita scitote, Judices, esse cætera: vel quod ait Lucejus, L. Flaccum sibi dare cupisse, ut a fide se abdaceret, festertium vicies. Et cum tu accusas avaritiæ, quem dicis festertium vicies voluisse perdere? Nam quid emebat, cum te emebat? ut ad se transfires? quam partem causæ tibi daremus? An, ut enuntiaries consilia Lælii? qui testes ab eo prodirent? Quid? nos non videbamus habitare una? quis hoc nescit? tabulas in Lælii potestate fuisse, num dubium est? An, ne vehementer, ne copiose accusares? Nunc facis suspicionem. Ita enim dixisti⁴, ut nescio quid abs te impetratum esse videatur.

XXXIV. At enim Androni Sextilio gravis injuria facta est, & non ferenda: quod, cum esset uxor ejus Valeria intestato mortua, sic egit eam rem Flaccus, quasi ad ipsum⁵ hereditas pertineret. In quo quid reprehendas, scire cupio. Quod falsum intenderit? qui doces? Ingenua, inquit, fuit. O peritum juris hominem! Quid? ab ingenuis mulieribus hereditates lege non veniunt? In manum, inquit, convenerat. Nunc audio. Sed quæro, usu, an coemptione. Usu non potuit: nihil enim potest de tutela legitima sine omnium tutorum auctoritate diminui. Coemptione⁶? omnibus ergo auctoribus: in quibus certe Flaccum fuisse non dices.

Relinquitur illud, quod vociferari non desistit, non debuisse, cum prætor esset, suum negotium agere, aut mentionem facere hereditatis. Maximas audio tibi, L. Luculle, qui de L. Flacco sententiam laturus es, pro tua eximia liberalitate, maximisque beneficiis in tuos, venisse hereditates, cum Asiam provinciam consulari imperio obtineres. Si quis eas, suas esse dixisset, concessisses? Tu, T. Vestii, si qua tibi in Africa venerit hereditas, usu amittes? an tuum, nulla avaritia, salva dignitate, retinebis? At istius hereditatis, jam Globulo prætoris, Flacci nomine, petita possessio est. Non igitur impressio, non occasio⁷, non vis, non tempus, non imperium,

non

⁴ Ita enim dixisti] Ita frigide, ita jejune Flaccum accusasti, ut corruptus ab eo videri possit. Manutius.

⁵ Ad ipsum] Quod Valeria propinquus esset, & illa intestato esset mortua. Idem.

⁶ Coemptione] Vide Topic. 3.

⁷ Occasio] Inter impressionem, & vim, occasionem nominari non placet, sed conjungi malim cum eo, quod sequitur, non tempus, hoc ordine: Non impressio, non vis, non occasio, non tempus. Manutius.

non secures ad injuriam faciendam Flacci animum impulerunt. Itaque eodem etiam M. Lurco, vir optimus, meus familiaris, convertit aculeum testimonii sui. Negavit, a privato pecuniam in provincia prætoris petere oportere. Cur tandem, M. Lurco, non oportet? Eripere, extorquere, accipere contra leges non oportet: petere non oportere, nunquam ostendes, nisi docueris non licere. An legationes fumere liberas, exigendi causa, sicut & tu ipse nuper, & multi viri boni sæpe fecerunt, rectum est? quod ego non reprehendo; socios video queri. Prætoris, si hereditatem in provincia non reliquerit, non solum reprehendum, verum etiam condemnandum putas? Doti, inquit, Valeria pecuniam omnem suam dixerat⁸.

XXXV. Nihil istorum explicari potest, nisi ostenderit, illam in tutela Flacci non fuisse. Si fuit, quæcunque sine hoc auctore est dicta dos, nulla est. Sed tamen Lurconem, quanquam pro sua dignitate moderatus est in testimonio dicendo religioni suæ, tamen iratum Flacco esse vidistis. Neque enim occultavit causam iracundiæ suæ, neque reticendam putavit. Quæstus est, libertum suum, Flacco prætoris, esse damnatum. O conditiones miseras administrandarum provinciarum! in quibus diligentia plena simultatum est; negligentia, vituperationum: ubi severitas periculosa est: liberalitas, ingrata: sermo, infidiosus: assentatio, perniciofa: frons omnium familiaris, multorum animus iratus: iracundiæ, occultæ, blanditiæ, apertæ: venientes prætores expectant, præsentibus inserviunt, abeuntes deserunt. Sed omittamus querelas, ne nostrum consilium in prætermittendis provinciis⁹ laudare videamur.

Literas misit¹⁰ de villico P. Septimii, hominis ornati, qui villicus eadem fecerat. Septimium ardentem iracundia videre potuistis. In Lurconis libertum judicium ex edicto dedit. Hostis est Lurco. Quid igitur? hominum gratiosorum splendidorumque libertis fuit Asia tradenda? An simultates nescio quas cum

⁸ Dos dixerat] Eo ipso, quod in manum convenerat. Id Cicero negat. Ferrat.

⁹ Ne nostrum in prætermittendis provinciis] De se ipso dicit, qui post consulatum ire in

provinciam noluit: cum postea consilium mutaverit, & in Ciliciam iret. Manutius.

¹⁰ Literas misit] Elaccus.

cum libertis vestris Flaccus exercet? An vobis in vestris, vestrorumque causis severitas odio est: eandem laudatis, cum de nobis iudicatis?

XXXVI. At iste Andro, spoliatus bonis, ut dicitis, ad dicendum testimonium non venit. Quid, si veniat? Decisionis arbiter C. Cæcilius fuit¹¹. Quo splendore vir? qua fide? qua religione? Obsignator¹² C. Sextilius, Lurconis fororis filius: homo & pudens, & constans, & gravis. Si vis erat, si fraus, si metus, si circumscriptio: quis passionem fieri, quis adesse istos coegit? Quid, si ista omnis pecunia huic adolescentulo, L. Flacco, reddita est? si petita? si redacta? si per hunc Antiochum, paternum huius adolescentis libertum, seni illi Flacco probatissimum; videmur non solum avaritiæ crimen effugere, sed etiam liberalitatis laudem assequi singularem? Communem enim hereditatem, quæ æqualiter ad utrumque lege venisset, concessit adolescenti, propinquo suo: nihil ipse attigit de Valerianis bonis. Quod statuerat facere, adductus huius pudore, & non amplissimis patrimonii copiis, id non solum fecit, sed etiam prolixè cumulateque fecit. Ex quo intelligi debet, eum contra leges pecunias non cepisse, qui tam fuerit in hereditate concedenda liberalis.

At Falcidianum crimen est ingens: talenta quinquaginta se Flacco dicit dedisse. Audiamus hominem. Non adest. Quomodo igitur dicit? Epistolam mater ejus profert, & alteram foror: scriptum ad se dicunt esse ab illo, tantam pecuniam Flacco datam. Ergo is, qui si aram tenens juraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, injuratus probabit? At qui vir? quam non, amicus suis civibus? qui patrimonium satis lautum, quod hic nobiscum conficere potuit, Græcorum conviviis maluit dissipare. Quid attinuit relinquere hanc urbem? libertate tam præclara carere? adire periculum navigandi? quasi bona comesse Romæ non liceret. Nunc denique materculæ suæ festi-

¹¹ Decisionis arbiter fuit] Arbiter hic non est, qui decidat litem & controversiam inter Andronem, & Flaccum, ut explicat Manutius, sed testis transactionis, qui præsto fuit cum paciscerentur, tanquam testis. Decidere enim est transigere. Grav.

¹² Obsignator] Non pecunias, ut vult Manutius, sed passionis, seu decisionis. Obsignator est hic, qui alter dicitur signator. Sic signatores testamentorum, sunt testes, arbitri, qui testamentum subscribunt nomina, & id suis signis obsignant. Idem.

festivus filius, aniculae minime suspiciosa, purgat se per epistolam, ut eam pecuniam, quæcum trajecerat, non consumpsisse, sed Flacco dedisse videatur.

XXXVII. At frustus¹³ isti Trallianorum Globulo prætoris venierunt: Falcidius emerat H-S nongentis millibus. Si dat¹⁴ tantam pecuniam Flacco, nempe idcirco dat, ut rata sit emptio. Emit igitur aliquid, quod certe multo plus esset: dat de lucro: nihil detrahit de vivo¹⁵. Minus igitur lucri facit. Cur Albanum venire¹⁶ jubet? cur matri præterea blanditur? cur epistolis, & fororis, & matris imbecillitatem aucupatur? Postremo cur non audimus ipsam? Retinetur, credo, in provincia: mater negat. Venisset, inquit, si esset denunciatum. Tu certe coegisses, si ullum firmamentum in illo teste potuisses. Sed hominem ab negotio¹⁷ abducere noluisti. Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Gracis contentio: qui tamen, ut opinor, jacent victi. Nam iste unus totam Asiæ magnitudine poculorum, bibendoque superavit. Sed tamen quis tibi, Læli, de epistolis istis indicavit? Mulieres negant se scire qui sis. Ipse igitur ille tibi, se ad matrem & sororem scripsisse, narravit? An etiam scripsit oratu tuo?

At vero M. Æbutium, & constantissimum & pudentissimum hominem, Falcidii affinem, nihil interrogas? nihil ejus generum, pari fide præditum, C. Manilium? qui profecto de tanta pecunia, si esset data, nihil audisse non posset. His tu igitur epistolis, Deciane, recitatis, his mulierculis productis, illo absente auctore laudato, tantum te crimen probaturum putasti; præsertim cum ipse, non deducendo Falcidius, iudicium feceris, plus falsam epistolam habituram ponderis, quam ipsius præsentis hætam vocem, & simulatum dolorem?

XXXVIII. Sed quid ego de epistolis Falcidii, aut de Androne

Tom. V.

X x

¹³ At frustus] Accusator hoc dixerat. Ferratius.

¹⁴ Si dat] Incipit argumentari: quæ quidem argumentatio est obscura nobis, quibus negotium non est notum. Camer.

¹⁵ Nihil detrahit de vivo] De eo quanti est, quod emittit. Cameror. Lucrum & vivum in emptione sunt ad hunc modum: si quis rem valentem triginta scutatos, viginti scu-

tatis emat, vivum est viginti scutati, lucrum decem. Sylvius.

¹⁶ Cur Albanum venire] Cur fundum Albanum vendi jubet?

¹⁷ Ab negotio] Jocatur. Nullum enim erat Falcidio in Græcia negotium, nisi ut peregricaretur, id est cum Gracis ipsis, Græco more bibendo, contenderet. Manut.

* Lamb. scire. Quis is est igitur? Ille tibi

drone Sextilio, aut de Deciani censu tamdiu disputo, & ex-
postulo? de salute omnium nostrum, de fortunis civitatis, de
summa reipublica taceo? quam vos universam in hoc iudicio
vestris humeris, vestris, inquam, humeris, iudices, sustinetis.
Videtis, in quo motu temporum, quanta in conversione re-
rum ac perturbatione versemur. Cum alia multa certi homi-
nes, tum hoc vel maxime moluntur, ut vestra quoque men-
tes, vestra iudicia, vestra sententia, optimo cuique infestissi-
mæ atque inimicissimæ reperiantur. Gravia iudicia pro repu-
blicæ dignitate, multa de conjuratorum scelere fecistis. Non
putant satis conversam rempublicam, nisi in eandem impio-
rum poenam optime meritos cives detruserint. Oppressus est
C. Antonius. Esto: habuit quandam ille infamiam suam: ne-
que tamen ille ipse, pro meo iure dico, vobis iudicibus da-
mnatus esset: cuius damnatione sepulcrum L. Catilinæ, flori-
bus ornatum, hominum audacissimorum, ac domesticorum ho-
stium conventu, epulisque celebratum est: iusta Catilinæ facta
sunt. Nunc a Flacco Lentuli poena per vos expetuntur. Quam
potestis P. Lentulo, qui vos in complexu liberorum conjugum-
que vestrarum trucidatos, incendio patriæ sepelire conatus est,
mactare victimam gratiorem, quam si L. Flacci sanguine il-
lius nefarium in nos omnes odium saturaveritis?

Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus e-
jectos: nimia pietatis, & summi amoris in patriam vicissim
nos poenas, si ita placet, sufferamus. Nos jam ab indicibus
nominamur: in nos crimina finguntur: nobis pericula compa-
rantur: quæ si per alios agerent; si denique per populi no-
men, civium imperitorum multitudinem concitassent; æquiore
animo ferre possemus. Illud vero ferri non potest, quod per
senatores, & per equites Romanos, qui hæc omnia pro sa-
lute omnium, communi consilio, una mente atque virtute
gesserunt, harum rerum auctores, duces, principes spoliari om-
nibus fortunis, ac de civitate expelli posse arbitrantur. E-
tenim populi Romani perspiciunt jam mentem & voluntatem:
omnibus rebus, quibus potest, populus Romanus significat,
quid sentiat: nulla varietas est inter homines opinionis, nulla
volun-

voluntatis, nulla sermonis. Quare, si quis illic me vocat,
venio: populum Romanum disceptatorem non modo non re-
cuso, sed etiam deponso. Vis abis: ferrum ac lapides remo-
veantur: opera facebant: servitia fileant. Nemo erit tam in-
iustus, qui me audierit, si modo liber & civis, quin potius
de præmiis meis, quam de poena cogitandum putet.
XXXIX. O dii immortales! quid hoc miserius? Nos, qui
P. Lentulo ferrum & flammam de manibus extorsimus, impe-
rita multitudinis iudicio confidimus: lectissimorum civium &
amplissimorum sententias pertimescimus. M. Aquilium patres
nostri multis avaritiæ criminibus testimoniisque convictum, quia
cum fugitivis fortiter bellum gesserat, iudicio liberaverunt.
Consul ego nuper defendi C. Pisonem: qui quia consul fortis
constansque fuerat, incolumis est reipublicæ conservatus. De-
fendi item consul L. Murenam, consulem designatum. Nemo
illorum iudicium, clarissimis viris accusantibus, audiendum sibi
de ambitu putavit, cum bellum jam gerente Catilina, omnes,
me auctore, duos consules Kalendis Januarii scirent esse opor-
tere. Innocens & bonus vir, & omnibus rebus ornatus, his
hoc anno, me defendente, absolutus est A. Thermus. Quan-
ta, reipublicæ causa, lætitia populi Romani, quanta gratula-
tio consecuta est? Semper graves & sapientes iudices in rebus
iudicandis, quid utilitas civitatis, quid communis salus, quid
reipublicæ tempora poscerent, cogitaverunt. Cum tabella vo-
bis dabitur, iudices, non de Flacco dabitur solum: dabitur
de ducibus auctoribusque conservandæ civitatis: dabitur de om-
nibus bonis civibus: dabitur de vobismetipsis: dabitur de li-
beris vestris, de vita, de patria, de salute communi. Non
iudicatis in hac causa de exteris nationibus, non de sociis: de
vobis, ac vestra reipublica iudicatis.

XL. Quod si provinciarum vos ratio magis movet, quam
vestra: ego vero non modo non reculo, sed etiam postulo,
ut provinciarum auctoritate moveamini. Etenim opponemus
Asiæ provinciæ primum magnam partem ejusdem provinciæ,
quæ pro hujus periculis legatos laudatoresque nistri: deinde pro-
vinciam Galliam, provinciam Ciliciam, provinciam Hispaniam,

niam, provinciam Cretam. Græcis autem, Lydis, & Phrygi-
bus, & Myſis obſiſtent Maſſilienſes, Rhodii, Lacedæmonii,
Athenienſes, cuncta Achaja, Theſſalia, Bœotia: Septimio &
Cælio teſtibus, P. Servilius & A. Metellus, hujus pudoris in-
tegritatisque teſtes, repugnabunt. Aſiaticæ juridiſtioni urbana
 juridiſtione respondebit. Anni temporis criminationem omnis
 ætas L. Flacci, & perpetua vita defendet. Et, ſi prodeſſe L.
 Flacco, Judices, debet, quod ſe tribunum militum, quod
 quaſtorem, quod legatum imperatoribus clariffimis, exerciti-
 bus ornatiffimis, provinciis graviffimis, dignum ſuis majoribus
 præſtitit: proſit, quod hic, vobis videntibus, in periculis
 communibus omnium veſtrum, ſua pericula cum meis conjun-
 xit: proſint honeſtiſſimorum municipiorum, coloniarumque
 laudationes: proſit etiam ſenatus, & populique Romani præclara
 & vera laudatio.

O nox illa¹⁸, quæ pene æternas huic urbi tenebras attuli-
 ſti! cum Galli ad bellum, Catilina ad urbem, conjurati ad
 ferrum & ſtammam vocabantur: cum ego te, Flacce, cælum
 noctemque conteſtans, ſens ſentem obteſtabar: cum tuæ fideli
 optimæ & ſpectatiſſimæ ſalutem urbis, & civium commen-
 dabam: Tu tum, Flaccè, prætor, communis exitii nuntios
 cepiſti; tu incluſam in literis reipublicæ peſtem deprehendiſti:
 tu periculorum indicia, tu ſalutis auxilia, ad me & ad ſena-
 tum attuliſti. Quæ tibi tum gratiæ ſunt a me actæ? quæ ab
 ſenatu? quæ a bonis omnibus? quis tibi, quis C. Pontinio,
 fortiſſimo viro, quemquam bonum putaret unquam non ſalu-
 tem, verum honorem ullum denegaturum? O nonæ illæ De-
 cembres¹⁹, quæ, me conſule, fuiſtis! quem ego diem vere
 natalem hujus urbis, aut certe ſalutarem appellare poſſum.

XLI. O nox illa, quam iſte eſt dies confecutus, fauſta huic
 urbi! miſerum me, metuo ne funeſta nobis. Qui tum animus
 L. Flacci? (nihil dicam enim de me) qui amor in patriam?

¹⁸ O nox illa] Quia Flaccus & Pontinus
 prætores in tranſitu pontis Mulvii legatos
 Allobrogum, cum literis mandatiſque ad ſuos
 cives, & eodem itinere ad Catilinam miſſos,
 comprehenderunt. Idem.

¹⁹ O nonæ illæ Decembres] Quo die ex-

poſtris in ſenatu, atque editis conjurationis
 indiciiſ, conſule Cicerone, quid fieri place-
 ret, conſulente, Senatus cenſuit, ut P. Len-
 tulus, cum ſe prætura abdiçaſſet, itemque
 alii octo qui cum eo conjuraverant, in cu-
 ſtodiam traderentur. Idem.

quæ virtus? quæ gravitas extitit? Sed quid ea commemoro,
 quæ tum, cum agebantur, uno conſenſu omnium, una voce
 populi Romani, uno orbis terræ teſtimonio, in cælum laudi-
 bus efferbantur? nunc vereor, ne non modo non proſint,
 verum etiam aliquid obſint. Etenim multo acriorem impro-
 borum interdum memoriam eſſe ſentio, quam bonorum. Ego
 te, ſi quid gravius acciderit, ego te, inquam, Flacce, pro-
 didero: mea dextera illa, mea fides, mea promiſſa, cum te,
 ſi rempublicam conſervaremus, omnium bonorum præſidio,
 quoad viveres: non modo munitum, ſed etiam ornatum fore
 pollicebar. Patavi, ſperavi, etiam ſi honos noſter vobis vilior
 fuiſſet, ſalutem certe caram futuram.

At, L. Flaccum quidem, Judices, ſi (quod dii immorta-
 les omen avertant) gravis injuria affixerit: nunquam tamen
 profpexiſſe veſtræ ſaluti, conſuluiſſe vobis, liberis, conjugi-
 bus, fortunis veſtris, poenitebit. Semper ita ſentiet, talem ſe
 animum & generis dignitati, & pietati ſuæ, & patriæ debuif-
 ſe. Vos ne poeniteat tali civi non peperciſſe, per deos immor-
 tales! Judices, providete. Quotus enim quiſque eſt, qui hanc
 in republica ſectam ſequatur? qui vobis, qui veſtri ſimilibus
 placere cupiat? qui optimi atque ampliſſimi cujuſque hominis
 atque ordinis auctoritatem magni putet; cum illam viam ſibi
 videant expeditiorem ad honores, & ad omnia, quæ concupi-
 verunt?

XLII. Sed cætera ſint eorum, ſibi habeant poteſtatem, ſibi
 honores, ſibi cæterorum commodorum ſummas facultates. Li-
 ceat iis, qui hæc ſalva eſſe voluerunt, iſtis eſſe ſalvis. Noli-
 te, Judices, exiſtimare, eos, quibus integrum eſt, qui non-
 dum ad honores acceſſerunt, non expeſtare hujus exitum judi-
 cii. Si L. Flacco tantus amor in bonos omnes, tantum in
 rempublicam ſtudium, calamitati fuerit: quem poſthac tam
 amentem fore putatis, qui non illam viam vitæ, quam ante
 præcipitem & lubricam eſſe ducebat, huic planæ & ſtabili
 præponendam eſſe arbitretur? Quod ſi talium civium vos, Ju-
 dices, tædet: offendet: mutabunt ſententiam, qui poterint:
 conſtituent, quid agant, quibus integrum eſt. Nos, qui jam
 pro-

progressi sumus, hunc exitum nostræ temeritatis feremus. Sin hoc animo quam plurimos esse vultis, declarabitis hoc iudicio, quid sentiat.

Huic, huic misero puero, vestro ac liberorum vestrorum supplici, Iudices, hoc iudicio, vivendi præcepta dabit. Cui si patrem conservatis; qualis ipse debeat esse civis, perscribetis. Sin eripitis; ostendetis, bonæ rationi, & constanti, & gravi nullum a vobis fructum esse propositum. Qui vos, quoniam est id ætatis, ut sensum jam percipere possit ex mœrore patrio, auxilium nondum patri ferre possit: orat, ne suum luctum patris lacrymis, patris mœrorem suo fletu augeatis. Qui etiam me intuetur, me vultu appellat, meam quodammodo stens fidem implorat: ac repetit eam, quam ego patri suo quondam pro salute patriæ sponderim, dignitatem. Misere-mini familiæ, Iudices, misere-mini fortissimi patris, misere-mini filii: nomen clarissimum & fortissimum, vel generis, vel vetustatis, vel hominis causa, reipublicæ reservate.

P Cornelius Sylla, L. Sylla dictatoris propinquus, consul designatus cum P. Autronio Peto, damnatus erat cum collega de ambitu, & in eorum locum accusatores L. Corra, & L. Torquatus legis beneficio successerant. Eundem Syllam accusavit aliquanto post de conjuratione L. Torquatus filius. Defendit Hortensius primum, deinde Cicero. Absolutum esse, satis ex eo constat, quia Gabinium accusavit. *Qua de re epist. 3. lib. III. ad Q. frat. MANUTIUS.*

Victor. & Lamb. editio scribunt Sylla. Sed alie, ut & numeri & inscriptiones, P. Sulla. Et sic quoque vario postulat. Non enim est hæc vox a Sibylla, ut Plutarchus aliique volunt: sed a Sura est ὑποκρησινὸν Sulla: quæ mei doctoris J. F. Gronovii est sententia. GRAEVIUS. Quod si ego neque a Victorio & plerisque Italis, neque a Lambino & Gallis omnibus volui dissentire, ignoscant alii, quibus Sulla magis placet. Arque ut hoc agam paucis: curram vario Syllam recusat, Sullam postulat? Quoniam, ut censet J. F. Gronovius, a Sura diminutivum est Sulla? At virum habeo non minus eruditum, quem opponam, G. J. Vossium in Etymol. v. Sybilla. Habeo Plutarchum, qui scripsit Σύλλας. Is & sæpe cum Romanis, & Romæ diu fuerat, sciebat Latine, & monumenta rerum Romanarum multa perlegerat. Si in hoc vocabulo, prior Syllaba eadem erat, quæ prima est in Surena, in Sulpicio, cur non scripsit Σέλλας, ut scripsit Σέπλος, & Σέπτιος? Dixerint antiquarii Sullam, ut lacrymas, Burrum, Bruges. Tamen & lacrymas, inquit Cicero, Orat. 48, & Phryges, & Pyrrhum (addo & Syllam) aurium causa dicimus. OLIVET.